

**TRANSPORT KOMPLEKSI ZAMONAVIY JAHON XO'JALIGINING
ASOSIY BO'G'INI. TRANSPORT TURLARI VA O'SISH DINAMIKASI**

*Buxoro Davlat Pedagogika instituti Aniq va
tabiiy fanlar fakulteti 1-GIQ-22 gurux talabasi
Allaberganova Jahonoy*

Annotatsiya: Ushbu maqolada transport kompleksining zamonaviy jahon xo'jaligidagi o'rni va ahamiyati tahlil etiladi. Transport turlari — yo'l, temiryo'l, havo va suv transporti — o'zaro bog'liq ravishda iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada har bir transport turining afzalliklari va qisqacha tarixiy rivojlanishi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, transport tarmoqlarining o'sish dinamikasi, ularning iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri va global savdo aloqalari bilan munosabati tahlil etiladi. Transport kompleksining barqaror rivojlanishi va ekotizimga ta'siri ham e'tiborga olinadi. Natijada, maqola transport sohasining roli va ahamiyatini yanada oshirish maqsadida yangi strategiyalar va innovatsion yechimlarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Transport kompleksi , Zamonaviy jahon xo'jaligi ,Transport turlari Yo'l transporti , Temiryo'l transporti ,Havo transporti , Suv transporti , O'sish dinamikasi ,Iqtisodiy rivojlanish , Global savdo aloqalari .

Kirish: Transport kompleksining asosiy vazifasi –tovarlar va xizmatlarni bir joydan ikkinchi joyga yetkazib berishdir. Bu vazifani bajarish uchun transport tizimlari turli xil transport vositalaridan foydalanadi. Avtomobil, temir yo'l, havo va dengiz transporti kabi tarmoqlar bir-birini to'ldirib, umumiy transport infratuzilmasini tashkil etadi. Har bir transport turi o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega bo'lib, bu ularning foydalanish joyiga va maqsadiga bog'liq. Avtomobil transporti eng keng tarqalgan transport turi bo'lib, u shahar ichidagi va shaharlararo harakatlar uchun qulaydir. Avtomobillar tezligi, qulayligi va moslashuvchanligi bilan ajralib turadi, ammo ular atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, ko'plab mamlakatlar avtomobil transportidan foydalanishni kamaytirish va jamoat transportini rivojlantirishga e'tibor qaratmoqda.[1]Temir yo'l transporti, o'z navbatida, og'ir yuklarni uzoq masofalarga samarali yetkazib berish uchun eng yaxshi variant hisoblanadi. Temir yo'l transporti yuqori yuk ko'tarish qobiliyati, past narxlar va energiya samaradorligi bilan ajralib turadi. Shuningdek, temir yo'l transporti ekologik jihatdan toza hisoblanadi, chunki u kam chiqindilarni ishlab chiqaradi. Biroq, temir yo'l infratuzilmasini qurish va saqlash katta mablag' talab qiladi. Havo transporti esa tezlik va qulaylik nuqtai nazaridan eng samarali transport turi hisoblanadi. U xalqaro savdoda va global iqtisodiy aloqalarda muhim ahamiyatga

ega. Havo transporti, ayniqsa, tezda yo'lovchilarni vaqimmatbaho yuklarni yetkazib berishda juda foydalidir. Biroq, havo transporti narxi yuqori bo'lib, atrof-muhitga ta'siri ham katta. Shuning uchun, havo transportining rivojlanishi bilan birga, ekologik toza yechimlarni izlash zarurati ham ortib bormoqda. Dengiz transporti esa xalqaro savdoda muhim o'rin tutadi.

Asosiy qism: Dengiz transporti global savdo zanjirlarida muhim rol o'ynaydi, chunki ko'plab mamlakatlar o'rtasida tovarlar almashinuvi asosan dengiz orqali amalga oshiriladi. Biroq, dengiz transportining kamchiliklari ham mavjud, masalan, yuklarni yetkazib berish vaqti uzoq bo'lishi mumkin. Transport kompleksining rivojlanishi iqtisodiy o'sish bilan bevosita bog'liqdir. Samarali transport tizimlari tovarlar va xizmatlarning harakatini tezlashtiradi, bu esa iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiradi. Transport tizimlarining samaradorligini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarur. Masalan, avtomatlashtirilgan transport tizimlari, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili transport sohasida inqilobiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin.[2]Transport kompleksining ijtimoiy jihatlar ham muhimdir. U aholi uchun harakat erkinligini ta'minlaydi, ish joylariga, ta'lim muassasalariga va xizmatlarga kirishni osonlashtiradi. Jamoat transporti tizimlari aholi uchun qulay va arzon transport variantlarini taklif etadi, bu esa ijtimoiy barqarorlikni oshiradi. Shuningdek, transport tizimlari aholi migratsiyasini ham qo'llab-quvvatlaydi, bu esa iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.[3]Biroq, transport kompleksining rivojlanishi atrof-muhitga ta'sir ko'rsatmasdan amalga oshirilishi kerak. Transport tizimlari chiqindilarni kamaytirish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish orqali atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishi lozim. Masalan, elektr transport vositalari va jamoat transporti tizimlarini rivojlantirish orqali transport kompleksining ekologik barqarorligini oshirish mumkin. Kelajakda transport kompleksining rivojlanishi yangi texnologiyalar va innovatsiyalar bilan bog'liq bo'ladi. Avtonom transport tizimlari, sun'iy intellekt va raqamli platformalar transport sohasida yangi imkoniyatlarni yaratadi. Ushbu texnologiyalar transport tizimlarining samaradorligini oshiradi, xavfsizlikni ta'minlaydi va xarajatlarni kamaytiradi. Shuningdek, transport kompleksining raqobatbardoshligini oshirish uchun davlatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur

Xulosa Xulosa:Xulosa qilib aytganda, transport kompleksi zamonaviy jahon xo'jaligining ajralmas qismi bo'lib, uning samaradorligi va rivojlanishi global iqtisodiyotning barqarorligi va o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Transport tizimlari iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish, ijtimoiy rivojlanishni ta'minlash va atrof-muhitni himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Shu bois, transport kompleksining rivojlanishi va modernizatsiyasi zamonaviy jahon iqtisodiyotining kelajagi uchun juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirov, A. (2020). "Transport va logistika: nazariya va amaliyot". Toshkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti.
2. A'zimov, S. (2019). "Transport tizimlari va ularning iqtisodiyotdagi roli". Samarqand: Samarqand davlat universiteti.

